www.turkishstudies.net/education

Turkish Studies - Educational Sciences

eISSN: 2667-5609

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY
Sponsored by IBU

Suriyeli Öğrencilere Türkçenin İkinci/Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yaşanan Sorunların Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi*

Investigation of the Problems Experienced in Teaching Turkish as a Second/Foreign Language to Syrian Students in the Light of Teachers' Views

Murat Sami Türker** - Hüseyin Göçmenler***

Abstract: Turkey has hosted a large number of Syrians since the Syrian civil war started in 2011. While it was initially anticipated that the mentioned "hosting" situation would be temporary, it seems today that this situation will be permanent. Syrian refugees/immigrants, like those in many other countries around the world, face important problems such as nutrition, housing, security, health and education. These are the main problems which cause humanitarian crises and should be resolved immediately. Turkey has largely solved Syrian refugees' food, housing and health problems. In the field of education, it is stated that there are some problems and the solution can only be possible by correctly identifying, defining and evaluating the problem areas. The main aim of the study is to identify Syrian students' problems regarding education and to evaluate them in order of priority and importance. In this context, the opinions of teachers who teach Syrian students are the most important source. In the study, which has a qualitative research design, a questionnaire was administered to teachers from many provinces of Turkey and the data obtained were analyzed using the content analysis method. It is seen in the results of the study that the problems experienced by Syrian students in previous years in Turkey still exist to a large extent. The biggest problem of the students is related to language and communication. It was revealed that students could not learn Turkish at a sufficient level and this problem brought with it many other problems for Syrian students such as absenteeism, lagging behind the curriculum, inequality in education and inability to adapt to the environment. In addition to the deficiencies in the curriculum and course materials, it is revealed that there are problems related to teacher competencies, as well. The findings also showed that there are some deficiencies in the courses regarding the structure of the program, the conduct of seminars and the qualifications of the instructors. It is anticipated that much bigger problems will arise in the near future if no immediate solutions can be found to these problems.

---

* Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 24.06.2020 tarih ve 54380210-050.99-E.38121 sayılı yazısı ile araştırma için gerekli olan etik kurul izni alınmıştır.

** Dr., Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Öğrenme Teknolojileri AR-GE Birimi
PhD. Anadolu University, Open Education Faculty, Instructional Technologies R&D Department
ORCİD 0000-0002-2037-8508
muratsturker@gmail.com

*** Dr., Hacettepe Üniversitesi, Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi
PhD. Hacettepe University, Turkish Language Teaching, Application and Research Center
ORCİD 0000-0003-2904-0383
huseyingocmenler10@gmail.com

Cite as/ Atıf: Türker, M. S. & Göçmenler, H. (2020). Suriyeli öğrencilere türkçenin ikinci/yabancı dil olarak öğretiminde yaşanan sorunların öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesi. *Turkish Studies - Education, 15*(6), 4549-4568. https://dx.doi.org/10.47423/TurkishStudies.46107

Received/Geliş: 02 September/Eylül 2020 *Checked by plagiarism software*
Accepted/Kabul: 24 December/Aralık 2020 **Published/Yayın:** 25 December/Aralık 2020
Copyright © INTAC LTD, Turkey CC BY-NC 4.0

Structured Abstract: Introduction: Migration is one of the ongoing facts throughout history. Today, many people have to live in other countries as refugees/immigrants/(temporary) asylum seekers for different reasons. This situation brings with it great humanitarian crises and it is clear that the mentioned this forced migration cannot be ended easily.

The period we are in is called the age of migration in the world. The wars are seen as the biggest cause of migration today. Due to wars / internal conflicts, many people have had to migrate from their homeland to other countries. When the mobility of world migration is observed, the recent largest migration wave seems to be out of Syria to Turkey. Among the world countries, it is noteworthy that Turkey has got the highest immigrant population in its territory.

Turkey has hosted 3.4 million Syrian refugees since the Syrian civil war started in 2011. While it was initially anticipated that the mentioned "hosting" situation would be temporary, it seems today that this situation will be permanent. Syrian refugees/immigrants, like those in many other countries around the world, face important problems such as nutrition, housing, security, health and education. These are the main problems which cause humanitarian crises and should be resolved immediately. Turkey has largely solved Syrian refugees' food, housing and health problems. In the field of education, it is stated that there are some problems and the solution can only be possible by correctly identifying, defining and evaluating the problem areas.

The immigrants' access to education is a requirement in terms of their adaptation to the society they live in. Turkey has taken very successful steps integrating Syrians to national education system. Alternative situations have been created for those living in and out of the refugee camps. For the Syrians living in the camps, an education process is structured in which Syrian teachers also take part and Turkish is taught. Outside of the camps, Syrian students were provided with education opportunities in temporary education centers and schools affiliated to the Ministry of National Education.

Educational problems experienced by the refugees in different parts of the world and the ones in Turkey are similar on many points. Inadequate educational infrastructure and resources, lack of teachers, limited class hours, lack of school materials, lack of education in the mother tongue, and not being able to reach basic education and the next levels of education due to economic difficulties are general problems in the education of refugee children.

Aim of the Study: Language and communication problem lies behind the educational problems of Syrian students. For Syrian refugees, language is both a problem and a basic resource in solving many problems. In particular, the key concept in the adaptation process of immigrants/refugees to the society they live in is whether they know Turkish or not. Therefore, the solution of the language problem is also very important for the solution of many other problems. In this context, the opinions of teachers are of great importance in determining the problems Syrian students experience. The main aim of the study is to identify Syrian students' problems regarding education and to evaluate them in order of priority and importance.

Method: This study emphasizes the problems experienced by Syrian students who learn Turkish as a second/foreign language. For this purpose, the opinions of teachers who teach Turkish as a second/foreign language to Syrians were examined within the scope of the study. The research questions addressed in the study are as follows:

1. What are the problems regarding the placement of Syrian students in classrooms?

2. What are the problems experienced during the process of teaching Turkish to Syrian students?

3. What is the effect of supportive courses organized for Syrian students on solving the problems experienced?

A questionnaire was administered to teachers from many provinces of Turkey to obtain the data of the research. The questionnaire form consists 5 questions regarding the demographic information of the participants (the province they work in, their teaching experience, graduation area, the experience of teaching Turkish to foreigners, educational background for teaching Turkish to foreigners), and 4 open-ended questions to find answers to the research questions.

The data related to the demographic information of the teachers participating in the research were analyzed using the SPSS 22.0 (Statistical Package for the Social Sciences) program, and the content analysis method was used in the analysis of open-ended questions asked in the context of research questions. By coding,

the data related to each other were determined, and then categories and sub-categories were created. After the coding and grouping process, the data obtained were analyzed using the content analysis method.

Results and Discussion: The results of the study indicate that the problems experienced by Syrian students in previous years in Turkey continue to a large extent. The biggest problem of the students is related to language and communication. It was revealed that students could not learn Turkish at a sufficient level and this problem brought with it many other problems for Syrian students such as absenteeism, lagging behind the curriculum, inequality in education and inability to adapt to the environment. As a result of not being able to adapt to the class, Syrian students show significant behavioral disorders; and there are also important problems in school-family cooperation, which is an important dimension of education. In addition to the problems in the curriculum and course materials regarding teaching Turkish to Syrians, it is revealed that there are problems related to teacher competencies, as well. Despite attempts to strengthen teacher capacity through in-service courses, the findings showed that there are some deficiencies in the courses regarding the structure of the program, the conduct of seminars and the qualifications of the instructors. It is anticipated that much bigger problems will arise in the near future if no immediate solutions can be found to these problems.

Keywords: Teaching Turkish as a second/foreign language, teaching Turkish to Syrian students, migration, refugee problems.

Öz: Suriye iç savaşının 2011 yılında başlamasından bu yana Türkiye çok sayıda Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır. İlk zamanlarda söz konusu "misafirlik" durumunun geçici bir zaman süreceği ön görülürken bugün gelinen nokta, bu durumun kalıcı olacağını göstermektedir. Suriyeli mülteciler/göçmenler de diğer birçok ülkedeki mülteciler/göçmenler gibi başta beslenme, barınma, güvenlik, sağlık, eğitim olmak üzere önemli sorunlarla yüzleşmektedirler. Bahsi geçen alanlar insani krizlerin ortaya çıktığı ve ivedilikle çözülmesi gereken temel sorunlardır. Türkiye imkânları ölçüsünde Suriyeli mültecilerin beslenme, barınma, sağlık gibi sorunlarını büyük ölçüde çözmüştür. Eğitim alanında ise birtakım sorunların yaşandığı, çözümün ise ancak sorunlu alanların doğru tespit edilmesi, tanımlanması ve değerlendirilmesi ile mümkün olabileceği ifade edilmektedir. Çalışmanın temel amacı, Suriyeli öğrencilerin eğitimle ilgili yaşadıkları sorunların tespit edilmesi, öncelik ve önem sırasına göre değerlendirilmesine yöneliktir. Bu bağlamda, Suriyeli öğrencilere eğitim veren öğretmenlerin görüşleri en önemli kaynaktır. Nitel araştırma desenine sahip olan çalışma kapsamında, Türkiye'nin çeşitli illerinde görev yapan öğretmenlerden anket yoluyla elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Çalışmanın sonuçlarında, Türkiye'de yaşayan Suriyeli öğrencilerin önceki yıllarda yaşadığı sorunların büyük ölçüde devam ettiği görülmektedir. Öğrencilerin yaşadığı en büyük sorun dil ve iletişim kaynaklıdır. Öğrencilerin yeterli seviyede Türkçe öğrenemedikleri tespit edilmiş; bu sorunun Suriyeli öğrenciler açısından okula devamsızlık, müfredatın gerisinde kalma, eğitimde fırsat eşitsizliğine uğrama ve çevreye uyum sağlayamama gibi birçok sorunu beraberinde getirdiği anlaşılmıştır. Öğretim programı ve ders materyalleri boyutunda yaşanan eksikliklerin yanı sıra öğretmen yeterlikleri ile ilgili birtakım sorunlar olduğu tespit edilmiştir. Hizmet içi kurslarda eğitim programının yapısı, seminerlerin yürütülmesi ve seminer veren hocaların nitelikleri ile ilgili birtakım sorunlar olduğu da çalışmada ulaşılan sonuçlar arasındadır. Ortaya çıkan bu sorunlara ivedilikle çözüm bulunmaması durumunda yakın gelecekte çok daha büyük sorunların ortaya çıkacağı ön görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçenin ikinci/yabancı dil olarak öğretimi, Suriyeli öğrencilere Türkçe öğretimi, göç, mülteci sorunları.

Giriş

Göç, insanlık tarihi boyunca süregelen olguların başında gelmektedir. Günümüzde birçok insan farklı sebeplerle mülteci/göçmen/(geçici) sığınmacı olarak başka ülkelerde yaşamak durumunda kalmaktadır. Bu durum büyük insani krizleri de beraberinde getirmektedir. Dünyadaki güvenlik krizleri değerlendirildiğinde söz konusu mecburi göçlerin kolaylıkla sonlandırılamayacağı açıktır. UNHCR'nin (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) yayımlanan raporu dünyada 79.5 milyon insanın zorla yerinden edilmiş olduğunu göstermektedir (UNCHR Küresel

Eğilimler Raporu, 2019: 2).[1] Ortaya çıkan sayı insanlık açısından ne denli büyük bir kriz yaşandığını gözler önüne sermektedir. Rakamlara döküldüğünde birer istatistik gibi görünen bu durum her insan için ayrı bir dramı ifade edebilmektedir.

Uluslararası göç örgütüne göre; süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi şeklinde tanımlanan göç[2] olgusunun ilişkili olduğu önemli kavramların başında mülteci[3] kavramı gelmektedir. Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözlesmesi'ne göre mülteci; ırkı, dini, milliyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanamayan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişidir.[4]

İçinde bulunduğumuz dönem dünyada göç çağı olarak adlandırılmaktadır. Yaşanan ve yaşanmakta olan savaş(lar) günümüzdeki göçün en büyük sebebi olarak görülmektedir. Savaşlar/iç çatışmalar sebebiyle birçok insan yurdundan, vatanından göç etmek zorunda kalmıştır ve kalmaya devam etmektedir. Dünyadaki göç hareketliliğine bakıldığında yakın geçmişteki en büyük göç dalgasının Suriye üzerinden Türkiye'ye olduğu görülmektedir. Türkiye dünya ülkeleri arasında, kendi topraklarında en fazla göçmen nüfusa sahip olan ülke olarak dikkat çekmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti sahip olduğu coğrafi, stratejik, tarihsel arka plan, kültürel ve demografik yapısı gereği tarih boyunca önemli ve büyük göçlere ev sahipliği yapmıştır. Bu göçler kimi zaman bireysel ya da küçük gruplar şeklinde gerçekleşirken kimi zaman da büyük gruplar, kitlesel göçler şeklinde gerçekleşmiştir. Rakamlar incelendiğinde Türkiye bugün dünyada en fazla sığınmacıyı barındıran ülke konumundadır (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Raporu, 2018: 187).[5] Ülkemizde yaşayan göçmenler arasında en büyük topluluğu ise Suriyeli mülteciler/göçmenler oluşturmaktadır.

Suriye'deki iç savaşın 2011 yılında başlamasıyla birlikte sayıları 6.5 milyonu aşan Suriyeliler sığınacak güvenli bir ülke bulabilmek amacıyla Türkiye, Lübnan, Ürdün ve diğer ülkelere göç etmişlerdir. Suriye'de kalan bir o kadar insan da kendi ülkeleri içerisinde iç göç yaşamak durumunda kalmıştır. 700 binden fazla Suriyelinin savaş ortamında hayatını kaybettiği de uluslararası kuruluşlarca açıklanmıştır. Türkiye, Suriye'deki iç savaşın başladığı 2011 yılından itibaren Suriyeli göçmenleri ülkesine kabul etmiş; savaşın şiddetini artırarak devam etmesi sonucu her geçen yıl daha fazla Suriyeli ülkemize sığınmıştır. Türkiye, bugün dünyadaki en büyük sığınmacı nüfusuna ev sahipliği yapan ülke konumundadır. (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Raporu, 2018: 243).

2011 yılından itibaren ülkemize gelen Suriyeliler açık kapı politikası gereği geri çevrilmemiştir. Güncel rakamlar açısından farklı kaynaklara bakıldığında da, ülkemizde yaşayan geçici koruma altındaki kayıtlı Suriyeli sayısı 27 Ağustos 2020 tarihi itibarı ile toplam 3 milyon 610 bin 22 kişidir. Bu kişilerin 1.7 milyona yakını (%46.8) 0-18 yaş arası çocuklardan oluşmaktadır (0-4 yaş arası 501 bin, 5-9 arası 541 bin, 10-14 arası 386 bin, 15-18 arası 259 bin). Türkiye Cumhuriyeti

[1] https://www.unhcr.org/5ee200e37/ (Erişim tarihi 11.08.2020)
[2] https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf (Erişim tarihi 11.08.2020)
[3] Ülkemizde yaşayan Suriyelilerin statüleri ile ilgili farklı değerlendirmeler yapılabilmektedir. Yaşanan sorunlarla ilgili çözüm süreçleri kabul edilen statüler üzerinden gerçekleştirildiğinden bu konunun açıklığa kavuşturulması son derece önemlidir. Öncelikle bu konudaki temel kavramların bilinmesi, konunun daha doğru bir zeminde tartışılmasını/ele alınmasını sağlayacaktır. Türkiye'de yaşayan Suriyeliler ile ilgili farklı adlandırmalar yapılmaktadır. Çalışmanın amacı Türkiye'de yaşayan Suriyeliler ile ilgili farklı kavram ve adlandırmaları tartışmak olmadığından "sığınmacı, mülteci, göçmen, şartlı mülteci, geçici koruma altındaki kişiler" kavramları arasındaki farklılıklar göz önünde bulundurulmamış; genel kullanım esas alınarak çalışma kapsamında mülteci/göçmen ifadesinin kullanımı tercih edilmiştir.
[4] http://www.danistay.gov.tr/upload/multecilerin_hukuki_durumuna_dair_sozlesme.pdf (Erişim tarihi 11.08.2020)
[5] https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2018/goc_ve_uyum_raporu.pdf (Erişim tarihi 13.08.2020)

vatandaşlığı alanlar bu sayıya dâhil değildir.[6] Günümüzde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan 110 bin Suriyeli bulunmakta ve bunların da 57 bini çocuk olarak kayıtlarda yer almaktadır.[7]

Göç kavramının göç eden kişiler ve göç edilen ülke açısından birçok boyutu bulunmaktadır. Bunlar ekonomi, politika, kültür, güvenlik ve eğitim şeklinde sıralanabilir. Söz konusu bu kavramlar hem bireylerin yaşamında hem de devlet yapısında önemli etkiler oluşturabilecek niteliktedir. Bu açıdan devletler ülkelerindeki göçmenlerin statülerini yasalarla belirlemeye çalışır ve bu konuda politikalar oluştururlar. Türkiye yakın geçmişte aldığı göçlerle Suriyeli mültecileri/göçmenleri de kapsayacak şekilde bir takım yasa, yönetmelik ve uygulamaları yürürlüğe sokmuştur. Ülkemizde bulunan kayıtlı Suriyeliler geçici koruma statüsündedir. Geçici Koruma statüsü Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun (YUKK) 91. Maddesi ve 22 Ekim 2014 tarihinde yürürlüğe giren Geçici Koruma yönetmeliği ile ayrıntılı olarak düzenlenmiştir (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Raporu, 2018: 244).

Göçmenlerin/mültecilerin durumu ülkelerinde yaşanan sorunların sona ermesi ya da bu sorunlara kalıcı çözümler üretilmesi ile yakından ilişkilidir. Diğer taraftan, uzun yıllar göç ettikleri ülkede yaşamak durumunda kalan insanlar artık kurdukları hayatları bozmak istememektedirler. Bu durumda çözümün geçici değil, kalıcı olması gerekmektedir. Bunun en önemli yolu da söz konusu bu insanların içinde yaşadıkları topluma entegrasyonundan geçmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı Nezdinde Suriyeli Çocuklar için Yapılan Çalışmalar

Göç sürecini göçmenlerin/mültecilerin topluma uyum/entegrasyon süreci izlemektedir. Uyum sürecinin en önemli parametresini eğitim oluşturmaktadır. Bu noktada Millî Eğitim Bakanlığı 2016 yılında Suriyeli öğrenciler için oldukça önemli adımlar atmıştır. Bu adımlar; 2016 tarihinde Avrupa Birliği ile mülteciler için bir mali yardım programı imzalanması, aynı yıl Bakanlık bünyesinde, Suriyeli çocuklar için bir eğitim planlaması yapılması, Hayat Boyu Öğrenme genel müdürlüğünde Göç ve Acil Durum Eğitim Dairesi kurulması seklinde sıralanabilir. Söz konusu adımlarla Suriyeli çocukların eğitimi konusunda kalıcı bir politika oluşturulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.[8]

Eğitim, göçmenlerin içinde yaşadıkları topluma uyum sağlayabilmeleri açısından bir gerekliliktir. Göç ettikleri ülkenin dilini öğrenmek, başkalarının yardımı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini sağlayacak sosyal bilgi ve becerileri kazanmak, niteliklerini artırmak göçmenler açısından ne kadar önemliyse; eğitimden mahrum kalma, uyum sağlamayı daha da zorlaştırmakta ve beraberinde riskleri artırmaktadır (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu raporu, 2018: 254).

Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye geldiği ilk günlerden bu yana farklı eğitim sistemleri içinde öğrenim gördükleri söylenebilir. Kamplarda ve kamp dışında yaşayanlar için alternatif durumlar oluşturulmuştur. Kamplarda yaşayan Suriyeliler için kamp içinde kurulan okullarda daha çok Suriyeli öğretmenlerin yer aldığı, aynı zamanda Türkçe derslerinin de verildiği bir eğitim/öğretim süreci yapılandırılmıştır. Kamp dışında ise Suriyeliler tarafından oluşturulmuş resmî olmayan kurumlarda, geçici eğitim merkezlerinde (GEM) ve Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda Suriyeli öğrencilere eğitim imkânı sağlanmıştır. Bugün ise bu süreç tamamen Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda yürütülmektedir.

Eldeki veriler Türkiye'de bulunan Suriyelilerin Türkiye ortalamasının oldukça altında bir eğitim seviyesine sahip olduğunu göstermektedir. 2011 yılı öncesinde Suriye'nin kendi bölgesinde eğitim düzeyi en yüksek ülkelerden biri olmasına rağmen Türkiye'deki toplam Suriyeli nüfusun %33'ünün okur-yazar olmaması, %13'ünün ise daha önce okula gitmemiş olması şaşırtıcıdır. Bu

[6] https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638 (Erişim tarihi 13.08.2020)
[7] https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/ 30.12.2019 tarihi itibarı ile. (Erişim tarihi 17.08.2020)
[8] http://www.meb.gov.tr/suriyeli-cocuklarin-egitimi-icin-yol-haritasi-belirlendi/haber/11750/tr (Erişim tarihi 19.08.2020)

durumun temel nedeni, Türkiye'ye gelen Suriyelilerin ülkenin kuzeyinden gelmeleri ve 2015 yılında Türkiye'den Avrupa'ya giden 700 bin civarındaki Suriyelinin eğitim seviyelerinin nispeten daha yüksek olmasıdır. (TBMM Kamu Denetçiliği Kurumu, Türkiye'deki Suriyeliler Özel Rapor, 2018)[9]

Ailelerin eğitim seviyesi ve çocukların eğitim açısından desteklenmesi arasında önemli bir korelasyon bulunmaktadır. Bu açıdan, Türkiye'deki Suriyelilerin genel olarak eğitim seviyelerinin düşük olmasının eğitimde birtakım sorunları tetikleyebileceği öngörülebilir. Özellikle öğretmen-veli iş birliğinin sınırlı olması çocukların gelişim süreçlerine olumsuz yansıyacak bir durum olarak dikkat çekmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı Suriyeli çocukların eğitimi/öğretimi konusunda önemli inisiyatifler almıştır. Sahip olduğu öğrenci kapasitesi ile çok sayıda öğrencinin eğitiminden sorumlu olan Bakanlık, Suriyeli öğrencilerin Türkiye'deki eğitim/öğretim faaliyetlerine katılmasıyla bu zorlu süreci yürütmeye çalışmaktadır. Ancak; çok sayıda öğrencinin eğitim alacak olması, öğrencilerin ve ailelerinin yaşadıkları çok boyutlu sorunlar, kültürel farklılıklar gibi birçok durum eğitim sürecinde birtakım aksaklıkların ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Öncelikle Suriye iç savaşı konusundaki belirsizlik, eğitim sürecine katılacak 1.5 milyona yakın çocuğun olması, eğitim/öğretim olanakları konusundaki sınırlılıklar (personel, fiziki imkânlar, materyal vb.) bir takım sorunların yaşanmasını kaçınılmaz kılmıştır. Buna rağmen Türkiye, imkânları ölçüsünde bu sorunlara çözümler üretmeye çalışmıştır ve bu çabalarını devam ettirmektedir. Bu kapsamda atılan önemli adımlardan birisi de 2013 yılında "Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri" genelgesinin yayımlanması olmuştur. Ardından "Yabancı Uyruklu Öğrenciler" konulu karar (2017) yayımlanmıştır. Bu karar uyarınca özellikle GEM'ledeki öğrencilerin Bakanlığa bağlı okullara aktarılması kararı hayata geçirilmiştir.[10]

Milli Eğitim Bakanlığı ile Avrupa Birliği arasında imzalanan sözleşme uyarınca PICTES projesi hayata geçirilmiştir. 2 yıl süreli bu projeye göre, eğitici niteliğinin yükseltilmesi, Türkçe öğretimi, Suriyeli öğrencilerin fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması, rehberlik faaliyetleri, ders materyalleri gibi konularda yol alınması hedeflenmiştir.[11] Diğer taraftan MEB ile UNICEF arasında Suriyeli çocukların eğitimine dair işbirliğine gidilmiştir. Buna göre, "Geçici Koruma Statüsündeki Bireylere Yönelik Rehberlik Hizmetleri Kılavuz Kitabı" hazırlanmış ve öğretmenlerin başta rehberlik faaliyeti olmak üzere ilgili konularda daha nitelikli hale gelmeleri hedeflenmiştir (MEB, 2017: 1).

Bugün Türk eğitim sistemi içerisinde 684.919 Suriyeli öğrenci bulunmaktadır. Yaklaşık 400 bin çocuk ise ailelerinin tercihleri, yaşamsal zorluklar ve başka sorunlar sebebiyle eğitim/öğretim alamamaktadır.[12] Diğer taraftan 19 Eylül 2019 tarihi itibarı ile Türkiye'de doğan Suriyeli bebek sayısı 450 bin civarındadır. Yakın bir zaman diliminde çok sayıda çocuğun eğitim/öğretim sürecine dâhil olacağı görülebilmektedir.[13]

2019-2020 eğitim yılı itibarı ile Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine entegrasyonu kapsamında GEM'ler ve diğer bütün kurumlar kapatılarak tüm öğrencilerin Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullara kayıtları yapılmıştır. Bakanlık yeni bir yapı oluşturarak ve özellikle çocukların Türkçeyi öğrenmelerini odak noktası haline getirerek Suriyeli çocukların eğitim sistemine uyumunu sağlamaya çalışmaktadır.

[9] https://www.ombudsman.gov.tr/suriyeliler/files/basic-html/page133.html (Erişim tarihi 21.08.2020)
[10] http://reyhanli.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_08/28132658_19072017-10969431_5ve9siniff_kayit.pdf (Erişim tarihi 21.08.2020)
[11] https://pictes.meb.gov.tr/izleme (Erişim tarihi 13.08.2020)
[12] https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_01/27110237_OCAK_2020internet_BulteniSunu.pdf (Erişim tarihi 13.08.2020)
[13] https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/ (Erişim tarihi 21.08.2020)

Suriyeli Öğrencilerin Yaşadıkları Sorunlarla İlgili Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi

2011'deki iç savaştan bu yana çok sayıda Suriyelinin Türkiye'ye göç etmesi ile beraber farklı alanlarda sorunlar yaşanmaktadır. Bu alanlar akademik çalışmalara da konu olmaktadır. Söz konusu akademik çalışmalar araştırma sorusu çerçevesinde seçilerek incelenmiştir.

Dünyanın farklı bölgelerinde eğitim almaya çalışan mülteci öğrencilerle Türkiye'de eğitim alan Suriyeli öğrencilerin yaşadığı sorunlar birçok noktada benzerlik göstermektedir. Bu durum mültecilik kavramının doğasından kaynaklanmaktadır. Ülkeler, bölgeler değişse de sorunlar büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Dünyada mülteci çocukların yaşadığı sorunlarla ilgili olarak bir değerlendirme yapıldığında, oldukça önemli sorunların yaşandığı görülecektir. Mülteci çocukların büyük çoğunluğu temel eğitim alamamakta ve eğitim boyutuyla inkâr edilebilmektedirler. Bu durumun esas sebeplerinin eğitim altyapının yetersiz olması, kaynakların sınırlı olması, nitelikli öğretmen eksikliği, materyal eksikliği, ana dil eğitiminin desteklenememesi, ekonomik zorluklardan kaynaklı problemler görülmektedir (UNHCR, 1994:110). Suriyeli öğrencilerin yaşadığı bu genel sorunlar akademik çalışmalarda da ortaya konmaktadır.

Gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelerdeki mülteci öğrencilerin sorunları ile gelişmiş ülkelerdeki mültecilerin sorunları farklılık gösterebilir şeklinde bir düşünce akla gelebilmektedir. Ancak yapılan çalışmalara bakıldığında, durumun böyle olmadığı görülmektedir. Dünyadaki farklı yerlerde yaşayan mülteci çocukların sorunları başta dil öğrenme olmak üzere, akran ilişkileri, savaş veya benzer sebeplerden kaynaklanan psikolojik sorunlar gibi başlıklıklarda sınıflandırılabilmektedir. (O'shea, Hodes, Down & Bramley, 2000: 193-194).

Suriyeli çocukların dersine giren öğretmenlerin yaşadıkları sorunlara yönelik bir çalışma yapan Yenilmez ve Çöplü (2019), eğitim sürecinde yaşanan zorlukları üç tema atında toplamışlardır. Bunlar; programın hedeflerine ulaşılamaması, gerekli materyallerin olmaması ve dil farklılığından kaynaklı olarak öğrencilerle iletişim kurulamaması gibi durumlara ilişkin tespitlerdir.

Erdem'in (2017) Suriyeli çocuklara ders veren öğretmenlerle yaptığı çalışmada, öğretmenlerin mülteci öğrencilere dönük olarak önemli ihtiyaçlarının olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada öğretmenlerin öğretim içeriği analizi, öğretme stratejileri, ders araç ve gereçleri, ölçme araçları geliştirme ve değerlendirme gibi konularda mesleki gelişim ihtiyacı içerisinde oldukları dile getirilmiştir.

İşigüzel ve Baldık (2019) yaptıkları çalışmada göçmen öğrencilerin dil öğretim sürecinde ayrıştırılmış okullarda veya sınıflarda eğitim görmelerinin doğru olmaadığını belirtirken, dil öğretim programının öğrencinin yaşına ve ilgisine göre düzenlenmesi gerektiğini, bu konuda problemler yaşandığını ifade etmektedir. Ayrıca dersi verecek öğreticilerin yetiştirilmesinin önemi üzerinde durmaktadır.

Küçüksüleymanoğlu ve Kurt (2020) tarafından yapılan çalışmada, PICTES kapsamında görevli olan öğretmenlerin duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarısızlık gibi ciddi sorunlar yaşadığı ve öğretmenlerin yaşadığı bu olumsuz durumların eğitim süreçlerini de olumsuz etkilediği ortaya konulmuştur.

Moralı (2018) Suriyeli çocuklara Türkçe öğreten öğretmenlerle yaptığı görüşmeler neticesinde Suriyeli çocuklara Türkçe öğretimi sürecinde yaşanan sorunların çocukların duyuşsal durumundan, hedef dilden, ders materyallerinden, sınıf yönetiminden, sınıf ortamından ve aile işbirliğinden kaynaklandığı tespit edilmiştir.

Alyılmaz (2018: 2455) da çalışmasında, yaşanan en önemli sorunların hedef kitlenin uyruğu, ana dili, kültürel çevresi ve yaş grubu gibi özellikleri dikkate alınmadan hazırlanan programlar, ders kitapları ve öğrenme ortamlarından kaynaklandığını ifade etmektedir.

Abay ve Güllüpınar (2020) tarafından yapılan çalışmada ise Suriyeli çocukların temel probleminin dil ve iletişim olduğu ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra dersleri anlamada güçlük çekme, dışlanma, okula uyum sağlayamama gibi önemli sorunlar yaşadığı tespit edilmiştir.

Levent ve Çayak (2017), okul yöneticileriyle yaptığı çalışmada Suriyeli öğrencilerin okullarda karşılaştıkları sorunların temelinde dil, iletişim, uyum, denkliğin sağlanamaması ve eğitimin planlanamaması gibi nedenlerin yer aldığını ifade etmiştir. Karaağaç ve Güvenç'in (2019) resmi ilkokullarda öğrenim gören Suriyeli çocukların sorunlarıyla ilgili yaptığı çalışmada en önemli sorunun dil öğretimi olduğu beliritilmiştir. Dil sorunun çözülememesi halinde sürecin devamında birçok başka problemin geleceği ifade edilmiştir.

Suriyeli öğrencilerin dilden kaynaklanan iletişim sorunlarına dikkat çeken bir diğer çalışma Sarıtaş, Şahin ve Çatalbaş (2016) tarafından yürütülmüştür. Çalışmanın sonuçları, ilkokul düzeyindeki yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadıkları uyum sorununun en önemli nedenlerinden birinin Türkçe konuşamamaktan kaynaklandığını ortaya koymaktadır.

Bulut, Soysal ve Gülçiçek (2018), yaptıkları çalışma neticesinde Suriyeli öğrencilerin yaşadıkları sorunları başta öğrencilerin dil bilmemesi olarak ifade etmektedirler. Buna bağlı olarak öğrencilerin yaşadıkları uyum sorunları, sınıflara yerleştirilmeleri ile ilgili sorunlar ve öğrencilerin arasında yaşanan gruplaşmalar yaşanan diğer sorunlar olarak sayılmaktadır.

Söz konusu çalışmaların yanı sıra Türkiye'deki tüm bölgelerden öğretmenlerle yapılan bir çalışmada ise Suriyeli çocukların yaşadığı sorunlar 4 üst başlık etrafında toplanmıştır. Bunlar; Suriyeli öğrencilerde gözlenen davranış bozukluğu, Suriyelilere yönelik toplumsal kanı, ekonomik imkânsızlıklar ve ebeveynlerin ilgisizliğidir (Türker ve Göçmenler 2020: 123).

Çoban Sural ve Güler Arı (2017) tarafaından PICTES projesi kapsamında eğitim veren öğretim elemanlarının hizmet içi eğitim programını değerlendirdiği çalışmada; eğitimin planlanmasında ve niteliğinde problemler yaşandığı dile getirilmiştir. Bunların yanı sıra sınıfların kalabalık olması, eğitime ayrılan sürenin yetersizliği, öğretim elemanlarının kullandıkları yöntem ve teknikler açısından da sorunlar yaşandığı ifade edilmiştir. Hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin yeterli donanıma sahip olmamaları ve eğitimlerde isteksiz davranmaları, program sonunda hedeflenen seviyeye ulaşılamaması da altı çizilen konular arasında yer almıştır. Söz konusu bu durum Göçmenler ve Türker (2020)'in yaptığı çalışmada da teyit edilmektedir. Buna göre, öğretmenlerin çoğunluğu mülteci çocuklara Türkçenin ikinci dil olarak öğretimi bağlamında kendilerini yeterli görmemektedir.

Amaç

Suriyeli öğrencilerin eğitim sorunlarının temelinde dil ve iletişim sorunu yatmaktadır. Suriyeli çocuklar açısından dil hem bir sorun hem de birçok sorunun çözümündeki temel kaynak niteliğindedir. Özellikle göçmenlerin/mültecilerin içinde yaşadıkları topluma uyum süreçlerindeki anahtar kavram Türkçeyi bilip bilmemeleridir. Dolayısıyla dil sorununun çözümü birçok sorunun çözümü için de oldukça önemlidir. Bu çerçevede Suriyeli öğrencilerin yaşadıkları sorunların belirlenmesinde, öğretmenlerin görüşleri büyük önem arz etmektedir. Çalışma ile bugüne kadar tespit edilmiş sorunların çözümü konusunda bir ilerleme olup olmadığı da anlaşılabilecektir. Suriyeli öğrencilerin yaşadıkları sorunların çok boyutlu olduğu ve bu sorunların çözümünün zaman alacağı bir gerçekliktir. Sorunların doğru tespiti, önem durumuna göre sıralanması ve sorunlara işlevsel çözümler üretilmesi akademik çalışmaların yol göstericiliğinde ve uzmanların sahadaki çalışmaları ile mümkün olabilecektir.

Suriyeli öğrencilerle ilgili sorunlar ilk zamanlarda geçici çözümlerle değerlendirilebilirken şu an gelinen nokta kalıcı çözümlerin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bizzat sahada olan ve her gün bu öğrencilerle karşı karşıya kalan öğretmenlerin sorunlara yönelik değerlendirmeleri çözüm açısında da oldukça yol göstericidir. Çalışma kapsamında, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda

görev yapan öğretmenlere ulaşılarak sahada gözlemledikleri temel sorunların doğru ve öncelikli olmak üzere tespit edilmesi amaçlanmıştır. Sorunların doğru tespit edilmesi ve önem sırasına göre düzenlenmesi çözüm için de doğru noktalara odaklanılmasını sağlayacaktır.

Yöntem

Bu çalışma, bilimsel yayın ve araştırmalarda uyulması gereken etik kurallar dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 24.06.2020 tarih ve 54380210-050.99-E.38121sayılı yazısı ile araştırma için gerekli olan etik kurul izni alınmıştır.

Araştırma Deseni

Bu çalışma, Türkçeyi ikinci/yabancı dil olarak öğrenen Suriyeli öğrencilerin yaşadıkları sorunlara vurgu yapmaktadır. Bu amaçla, Suriyelilere ikinci/yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenlerin görüşleri çalışma kapsamında incelenmiştir. Veri toplama araçlarının uygulanışı ve veri analiz yöntemleri bağlamında nitel bir araştırma olan bu çalışmada yanıt aranan araştırma soruları ise şu şekildedir:

1. Suriyeli öğrencilerin sınıflara yerleştirilmesi ile ilgili yaşanan sorunlar nelerdir?

2. Suriyeli öğrencilere Türkçenin öğretimi sürecinde yaşanan sorunlar nelerdir?

3. Suriyeli öğrencilere yönelik düzenlenen destekleyici kursların, yaşanan sorunların çözümüne etkisi nedir?

Evren ve Örneklem

Türkiye'de bulunan Suriyelilerin Türkçe öğrenirken yaşadıkları sorunları doğrudan gözlemleme olanağına sahip oldukları için Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde görev yapan ve sınıflarında Suriyeli öğrenciler bulunan Türkçe öğretmenleri, Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenleri ve sınıf öğretmenleri araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme, araştırma problemi hakkında bilgi edinmek için konuya hâkim bireylerin araştırmacı tarafından maksatlı bir biçimde seçilmesidir (Ary, Jacobs, Irvine & Walker, 2014: 169; Babbie, 2017: 196).

Örneklemin belirlenmesinde, Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün verilerine göre Türkiye'de Suriyeli nüfusun en kalabalık olduğu ve aynı zamanda yerli nüfusa oranla en yoğun yaşadığı iller dikkate alınmıştır.[14] Bu bağlamda, 10 ilde (İstanbul, Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa, Adana, Mersin, Bursa, İzmir, Konya, Kilis) ilkokul ve ortaokul düzeyinde Suriyelilere Türkçe öğreten Türkçe öğretmenleri, Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenleri ve sınıf öğretmenleri araştırmanın örneklemi olarak belirlenmiştir. Anket formunu eksiksiz tamamlayarak teslim eden 81 öğretmenin verileri çalışma kapsamında incelenmiştir. Örneklemi oluşturan öğretmenlere ilişkin demografik bilgiler Tablo 1'de gösterilmektedir.

[14] https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638 (Erişim tarihi 13.08.2020)

Tablo 1: Araştırma Grubunun Demografik Özellikleri

Değişken	Özellikler	N	%
İl	İstanbul	9	13.4
	Adana	9	13.4
	Gaziantep	8	11.9
	Şanlıurfa	8	11.9
	Bursa	7	10.4
	Hatay	7	10.4
	Mersin	6	9
	Konya	5	7.5
	Kilis	4	6
	İzmir	4	6
Alan	Sınıf Öğretmenliği	41	50.6
	Türkçe Öğretmenliği	25	30.9
	Türk Dili ve Edebiyatı	15	18.5
Deneyim	1 yıla kadar	1	1.2
	1-3 yıl	12	14.8
	4-6 yıl	10	12.3
	7-9 yıl	8	9.9
	10-12 yıl	14	17.3
	13 yıl ve üzeri	36	44.4
YTÖ Deneyim	1 yıla kadar	31	38.3
	1-3 yıl	33	40.7
	4-6 yıl	13	16
	7-9 yıl	4	4.9
YTÖ Eğitim	Yok	34	42
	Proje	18	22.2
	Hizmet içi Eğitim	16	19.8
	Yüksek Lisans	7	8.6
	Sertifika	6	7.4

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri, açık uçlu sorulardan oluşan anket formu kullanılarak elde edilmiştir. Anket formunda katılımcıların demografik bilgilerini öğrenebilmek amacıyla 5 soru (görev yaptıkları il, öğretmenlik deneyimi, mezuniyet alanı, yabancılara Türkçe öğretimi deneyimi, yabancılara Türkçe öğretimine yönelik eğitim durumu), araştırma sorularına yanıt bulabilmek amacıyla da 3 açık uçlu soru yer almaktadır. Ankette yer alan açık uçlu soruların geçerliği için uzman görüşü alınmış ve yabancı dil olarak Türkçe öğreten üç öğretmenle pilot uygulama yapılarak soruların anlaşılırlığı gözden geçirilmiştir. Uzman görüşü ve pilot uygulama sonucunda, sorularda gerekli düzenlemeler yapılarak anket formu uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Ankette Suriyelilerin Türkçeyi öğrenirken yaşadıkları sorunlarla ilgili katılımcılara şu sorular yöneltilmiştir:

1. Suriyeli öğrencilerin okullarda sınıflara yerleştirilmesi ile ilgili yaşanan sorunlar nelerdir?

a. Öğrencilerin Türkçe seviyelerini belirlemek için bir sınav yapılmakta mıdır?

b. Böyle bir sınav yapılıyorsa, sınavın niteliği konusunda ne düşünüyorsunuz?

2. Suriyeli öğrencilere Türkçenin ikinci/yabancı dil olarak öğretimi sürecinde yaşanan sorunlar nelerdir?

a. Bu sorunları önem sırasına göre nasıl sıralarsınız?

b. Neden böyle bir sıralama yaptığınızı açıklar mısınız?

3. Hafta sonu/hafta içi destekleyici kurslarla seviyelere göre ayrılmış (sadece Suriyeli öğrencilerin bulunduğu) sınıflarda Türkçe öğretilmesini nasıl değerlendirirsiniz?

Verilerin Çözümlenmesi

Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik bilgilerine ilişkin veriler SPSS 22.0 (Statistical Package for the Social Sciences) programı kullanılarak analiz edilmiş, araştırma soruları bağlamında sorulan açık uçlu soruların analizinde ise nitel veri analizi yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Veriler üzerinde kodlamalar yapılarak birbiri ile ilişkili olan veriler tespit edilmiş, ardından temalar ve alt temalar belirlenmiştir. Kodlama ve gruplama işleminin ardından elde edilen veriler sayısallaştırılarak frekans ve yüzde hesaplamaları yapılmış ve veriler yorumlanmıştır.

Bulgular

Suriyelilerin Türkçeyi ikinci/yabancı dil olarak öğrenirken yaşadıkları sorunların araştırıldığı bu nitel çalışmanın verileri öğretmenlere gönderilen anketler yoluyla elde edilmiştir. Elde edilen veriler, içerik analizi yöntemi ile araştırma soruları bağlamında incelenmiştir.

1. Suriyeli öğrencilerin okullarda sınıflara yerleştirilmesi ile ilgili yaşanan sorunlar nelerdir?

Suriyeli öğrencilerin sınıflara dağıtılmaları ile ilgili yaşanan sorunlara ilişkin bulgular birinci araştırma sorusu kapsamında incelenmiş, sonuçlar Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Suriyeli öğrencilerin sınıflara yerleştirilmeleri ile ilgili yaşanan sorunlar

Ana Tema	Alt Tema	*f*	%
Hazırlık eğitimi	Seviye farklılıkları	21	43.7
	Türkçe seviyesi	17	35.4
	Okur-yazarlık	8	16.7
	İhtiyaç analizi	2	4.2
Yaş	Yaş ile bilgi düzeyi arasındaki farklılıklar	17	29.3
	Karma yaş grupları	11	19
Uyum	Dışlanma	15	25.9
	Gruplaşma	8	13.8
	Kültür	4	6.9
	Oryantasyon	3	5.2
Dengesiz dağılım	Öğretmene/sınıfa "ceza" yöntemi	5	41.7
	Suriyeli öğrencilerin sayısı	4	33.3
	Kalabalık sınıflar	3	25
Yetişkin eğitimi	Devamsızlık	4	50
	Adrese yakın okul tercihi	4	50

Tablo 2'de de görüldüğü üzere, "*Suriyeli öğrencilerin okullarda sınıflara yerleştirilmeleri ile ilgili yaşanan sorunlar nelerdir?"* sorusuna verilen cevaplar beş ana tema altında gruplanmaktadır. Öğretmenler Suriyeli öğrencilerin sınıflara yerleştirilmeden önce seviyelerine uygun bir hazırlık eğitimine tabi tutulmamasını en önemli sorun olarak belirtmişler, bu sorunun neden olduğu en belirgin sonuç olarak da öğrenciler arasındaki seviye farklılıklarını göstermişlerdir. Yirmi bir öğretmenin görüşünden yola çıkarak, yaşanan bu sorunun hem Suriyeli öğrencilerin kendi arasındaki Türkçe seviyesine yönelik eşitsizlik, hem de Türkçe seviyesi daha iyi olan Suriyeli öğrencilerle Türk öğrenciler arasındaki genel bilgi düzeyine yönelik eşitsizlik olmak üzere iki boyutlu olduğu anlaşılmaktadır. Hazırlık eğitimi verilmemesi ile ortaya çıkan en önemli sorunlardan

bir diğerinin hiç Türkçe bilmeyen Suriyelilerin sınıflara yerleştirilmesi olduğu görülmektedir. Benzer şekilde, alfabe farklılıklarından kaynaklanan okur-yazar olmama durumu da hazırlık eğitimi verilmemesi ile ortaya çıkan sorunlardan diğeridir. İki öğretmenin dikkat çektiği bir başka konu ise mevcut müfredatla birlikte Suriyelilere Türkçe öğretmenin zor olduğu; bir ihtiyaç analizi yapılarak Suriyelilere yönelik bir Türkçe hazırlık eğitimi içeriğinin oluşturulması gerekliliğidir. Öğretmenler, ancak bu şekilde hiç Türkçe bilmeyen Suriyelilere başlangıç düzeyinde Türkçe öğretmeyi ya da okur-yazar olmayanlara alfabe öğretmeyi bırakarak Millî Eğitim Bakanlığının ilgili öğretim kademesi için uygun gördüğü müfredat programını takip edebileceklerini ifade etmişlerdir.

Yaş ile ilgili yaşanan sorunların en sık değinilen ikinci konu olduğu görülmektedir. Öğretmenler, bazı bölgelerde Suriyeli öğrencilerin yaşlarına göre ilgili öğretim kademesine yerleştirildiklerini ancak, bu öğrencilerin Türk akranları ile aralarında gerek genel bilgi düzeyi, gerekse Türkçe seviyesi noktasında farklılıklar olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca Suriyeli öğrencilerin Türkiye'de okula geç başladıkları, bu yüzden özellikle ilköğretim kademesindeki Suriyeli öğrencilerin yaşlarının Türk öğrencilerden büyük olduğu; bu durumun da oyun ve yarışmalarda Suriyeliler lehine haksız rekabete yol açtığı öğretmenlerin dikkat çektiği konular arasındadır.

Suriyelilerin sınıflara yerleştirilmeleri ile ilgili yaşanan sorunlara ilişkin öğretmenlerin dikkat çektiği önemli konulardan bir diğeri de, Suriyeli öğrencilerin sınıfa uyum sağlamada yaşadıkları zorluklardır. Öğretmenler Suriyeli öğrencilerin Türk öğrenciler tarafından dışlandığını, Türk velilerin Suriyelileri kabullenmekte zorluk çektiğini ve bazı öğretmenlerin Suriyeli öğrencilere karşı dışlayıcı bir tutum içerisinde olduğunu; bu sebeple Suriyeli öğrencilerin sınıfa uyum sağlamada güçlük yaşadığını belirtmişlerdir. Bulunduğu ortamla aidiyet bağı kuramayan Suriyeliler arasında gruplaşmaların olduğu, öğretmenlerin değindiği uyum sorunları arasındadır. Buna göre, kardeşler ya da akrabaların aynı sınıfta bulunma talebi ve aynı sınıftaki Suriyelilerin yan yana oturma yönündeki ısrarı öğretmenin ve diğer öğrencilerin öğrenme-öğretme sürecini olumsuz etkilemektedir. Kültürel farklılıkların da Suriyelilerin uyum sürecini olumsuz etkilediğini ifade eden öğretmenler, savaş psikolojisini atlatamayan Suriyeli öğrenciler olduğunu ve bu öğrenciler için oryantasyon eğitimi ve rehberlik desteği sağlanmasının önemine vurgu yapmışlardır.

Bazı öğretmenler Suriyeli öğrencilerin okullara ya da sınıflara dengeli dağıtılmadıkları yönünde görüş bildirmişlerdir. Suriyeli öğrencilerin sınıflara dağıtılırken öğretmene ya da sınıfa "ceza" yöntemi uygulandığını ve Suriyeli öğrencilerin genellikle aynı öğretmene veya aynı sınıfa dağıtıldığını ifade eden öğretmenler bu durumdan yine Suriyeli öğrencilerin olumsuz etkilendiğini; sınıftaki öğrenci sayısının çok fazla olması veya Suriyeli öğrenci sayısının Türk öğrencilerin sayısından fazla olması nedeniyle Suriyeli öğrencilerin Türkçeyi ve dersin içeriğini öğrenemediğini belirtmişlerdir.

Yaşça daha büyük olan Suriyeli öğrencilere ders veren öğretmenler, işte çalışan Suriyeli öğrencilerin ders saatlerine uymadığını ve devamsızlık yaptığını, bu öğrencilerin ailevi veya mesleki sorumluklarını aksatmamak için ikamet adreslerine yakın okullara gitme konusunda ısrarcı olduğunu ifade etmişlerdir.

Anket formunda yer alan birinci soruya bağlı olarak, Suriyeli öğrencilerin Türkçe seviyelerini belirlemek için herhangi bir sınav yapılıp yapılmadığı da sorulmuş; kurumlarında seviye belirleme sınavı yapılan öğretmenlerin bu sınavın niteliği hakkındaki görüşlerine ilişkin veriler Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Suriyeli öğrencilerin Türkçe seviyelerini belirlemek için yapılan sınavlar

Ana Tema	Alt Tema	*f*	%
Evet	Nitelik ve içerik yetersiz	12	32.4
	Faydalı ve yeterli	10	27
	Kapsamı yetersiz (Temel dil becerileri)	7	18.9
	Kapsamı yetersiz (Seviyeler)	5	13.5
	Gereksiz (Türkçe bilmeyenler)	3	8.1
Hayır	Yaşa göre dağılım	18	40.9
	Öğretmen görüşü	13	29.5
	Okul/Millî eğitim müdürlüğü kararı	7	15.9
	Konuşma ve okuma becerisine göre dağılım	6	13.6

Tablo 3'teki bulgular, 37 öğretmenin görev yaptıkları kurumlarda Türkçe seviye belirleme sınavının yapılarak bu sonuçlara göre Suriyeli öğrencilerin sınıflara yerleştirildiğini göstermektedir. 44 öğretmen ise görev yaptıkları kurumlarda herhangi bir seviye belirleme sınavı yapılmadığını ifade etmişlerdir. Kurumlarında seviye belirleme sınavı yapılan öğretmenlerden 10'u yapılan sınavı nitelik açısından faydalı ve yeterli bulurken 13 öğretmen, uygulanan sınavın Türkçe seviyesini ölçebilecek nitelikte olmadığını ve içerik yönünden yetersiz olduğunu düşünmektedir. Konu ile ilgili görüşlerden bazıları kurumlarda uygulanan seviye belirleme sınavının tüm beceri alanlarına yönelik olmadığı, bazı görüşlerde ise uygulanan sınavın sadece temel seviyedeki öğrencileri ölçebilecek nitelikte olduğu yönündedir. Çalıştığı kurumda seviye belirleme sınavı olmasına rağmen hiç Türkçe bilmeyen Suriyeliler için böyle bir sınav uygulamasının gereksiz olduğunu düşünen öğretmenler olduğu da görülmektedir.

Herhangi bir seviye belirleme sınavının uygulanmadığı kurumlarda çalışan öğretmenler ise Suriyeli öğrencilerin sınıflara yerleştirilmesinde çeşitli ölçütlerin dikkate alındığını ifade etmişlerdir. Tablo 3'teki sonuçlara göre Suriyelilerin sınıflara yerleştirilmesinde en belirleyici olan öğrencinin yaşı veya öğretmenin kendi hazırladığı basit düzeyde yazılı/sözlü sınav sonuçlarıdır. Bazı kurumlarda ise okulun ya da il millî eğitim müdürlüğünün öğrenciler hakkındaki kararına göre veya öğrencilerin Türkçe konuşabilme ve Türkçe bir metni okuyabilme seviyesine göre dağılım yapıldığı da anlaşılmaktadır.

2. Türkçenin ikinci/yabancı dil olarak öğretilmesi sürecinde yaşanan sorunlar nelerdir? Bu sorunları önem sırasına göre nasıl sıralarsınız?

Çalışmanın ikinci araştırma sorusu bağlamında öğretmenlerden, Suriyelilere Türkçe öğretimi sürecinde yaşanan sorunlarla ilgili genel bir değerlendirme yapmaları ve tespit ettikleri sorunları önem sırasına göre sıralamaları istenmiştir. Elde edilen veriler üzerinde SPSS 22.0 (Statistical Package for the Social Sciences) programı kullanılarak yüzde ve sıklık hesaplamaları yapılmış, sonuçlar Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Suriyelilere Türkçe öğretimi sürecinde yaşanan sorunlarla ilgili önem sıralaması

Önem Sırası	Yaşanan Sorunlar	*f*	%
1 (N=81)	Öğretmen yeterliği	35	43.2
	Öğretim programı/Müfredat yapısı	18	22.2
	Öğrenme-öğretme materyalleri/Ders kitabı	13	16
	Dersliklerin yapısı/Fiziksel koşullar	11	13.6
	Öğrencilerin sınıflara dağılımı	4	4.9
2 (N=81)	Öğretim programı/Müfredat yapısı	30	37
	Öğrenme-öğretme materyalleri/Ders kitabı	23	28.4
	Öğretmen yeterliği	14	17.3
	Dersliklerin yapısı/Fiziksel koşullar	12	14.8
	Öğrencilerin sınıflara dağılımı	2	2.5
3 (N=81)	Öğrenme-öğretme materyalleri/Ders kitabı	34	42
	Öğretmen yeterliği	15	18.5
	Öğretim programı/Müfredat yapısı	15	18.5
	Dersliklerin yapısı/Fiziksel koşullar	14	17.3
	Öğrencilerin sınıflara dağılımı	3	3.7
4 (N=74)	Öğrencilerin sınıflara dağılımı	35	47.3
	Dersliklerin yapısı/Fiziksel koşullar	13	17.6
	Öğretim programı/Müfredat yapısı	11	14.9
	Öğrenme-öğretme materyalleri/Ders kitabı	9	12.2
	Öğretmen yeterliği	6	8.1
5 (N=50)	Dersliklerin yapısı/Fiziksel koşullar	35	70
	Öğrencilerin sınıflara dağılımı	8	16
	Öğretim programı/Müfredat yapısı	5	10
	Öğrenme-öğretme materyalleri/Ders kitabı	2	4

Tablo 4'te görüldüğü üzere, öğretmenlerden Suriyelilere Türkçe öğretimi sürecinde karşılaştıkları sorunları önem sırasına göre 1'den 5'e kadar sıralamaları istenmiştir. Öğretmenlerin %43.2'si öğretmen yeterliklerinin en önemli sorun olarak birinci sırada yer alması gerektiğini ifade etmiştir. İkinci sırada ise öğretmenlerin %37'si Millî Eğitim Bakanlığı öğretim programlarının ve mevcut müfredatın Suriyelilere Türkçe eğitimi vermek için uygun olmadığından söz etmiştir. Yapılan sıralamada, öğretmenlerin %42'si Türkçenin ikinci/yabancı dil olarak öğretimi bağlamında hedef kitlenin ihtiyaçlarını karşılamadığı düşüncesiyle öğrenme-öğretme materyalleri ve ders kitaplarını üçüncü önemli sorun olarak ifade etmiştir. Öğretmenlerin %47.3'ü öğrencilerin sınıflara yerleştirilmesinde yaşanan sorunları dördüncü sıraya, %70'lik çoğunluk ise dersliklerin yapısı ve fiziksel koşullarla ilgili gözlemledikleri sorunları önem sıralamasında beşinci sıraya yerleştirmiştir. Tablo 5'e bakıldığında, öğretmen yeterliğinin önem sıralamasında ağırlıklı olarak ilk üç sırada yer aldığı görülmektedir. Sadece altı katılımcı öğretmen yeterliğini dördüncü sıraya yerleştirmiş ancak hiçbir katılımcı öğretmen yeterliğinden beşinci sırada bahsetmemiştir. Sıklık analizi sonuçlarına göre, diğer sorunlar kadar dile getirilmese de öğretmen yeterliğinin katılımcılar tarafından en önemli sorunlar arasında görüldüğü anlaşılmaktadır. Öğretmenlere neden böyle bir sıralama yaptıkları da sorulmuş, sonuçlar Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5: Suriyelilere Türkçe öğretimi sürecinde yaşanan temel sorunlar

Ana Tema	Alt Tema	*f*	%
Öğretmen yeterliği	Farklı disiplin	23	47.9
	Pedagojik alan bilgisi	14	29.2
	Hedef kitlenin ihtiyaçları	11	22.9
Program/Müfredat	Uygunluk	21	55.3
	Denklik	10	26.3
	Çerçeve program	7	18.4
Materyal/Ders kitabı	Farklı disiplin	18	48.6
	Bireysel öğrenme	12	32.4
	Hedef kitlenin ihtiyaçları	7	18.9
Sınıflara dağılım	Kalabalık sınıflar	27	44.3
	Seviye/Yaş farklılıkları	18	29.5
	Fırsat eşitliği	9	14.8
	Başarı/Motivasyon	7	11.5
Fiziksel koşullar	Küçük sınıflar	26	66.7
	Ek yapılar	13	33.3

Tablo 5'te de görüldüğü üzere öğretmenler yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin farklı bir disiplin olduğu, ancak kendilerinin bu alana yönelik pedagojik alan bilgilerinin yeterli olmadığı görüşündedirler. Öğrenmenin kendi kendine gerçekleşmeyeceği, öğretmenin yönlendirmesi ve bilgiyi aktarma biçiminin de öğrenme sürecinde önemli olduğu söylenmiştir. Öte yandan, hedef kitlenin özellikleri, ilgi ve ihtiyaçları bağlamında öğretmenlerin yeterli bilgiye sahip olmadığı ifade edilmiş, bakanlık düzeyinde bir planlamayla konu ile ilgili hizmet içi eğitimlerin gerekliliği vurgulanmıştır.

Öğretim programı ve müfredatla ilgili öğretmenlerin dikkat çektiği en önemli sorunlardan birisi, mevcut öğretim programının Suriyelilere Türkçe öğretmek için uygun olmadığı, bu süreçte mevcut müfredat takibinin oldukça zor olduğu yönündedir. Ayrıca, Suriyelilere verilen eğitimlerle ilgili kurumlar arası farklılıkların olduğu, bu durumun da öğrencilere sunulan Türkçe öğrenme olanakları bağlamında denklik sorunlarına yol açtığı ifade edilmiştir. Sorunun çözümü ile ilgili atılacak önemli adımların başında, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik bir çerçeve program geliştirilmesi olduğu belirtilmiştir. Düzeylere göre öğrenme içeriğinin ve öğretimin nasıl gerçekleştirileceği konusunda yönlendirici bilgilerin bir çerçeve programla sunulmasının Türkçe öğretimi ile ilgili kurumlar arası eşitsizliği ortadan kaldıracağı düşünülmektedir.

Türkçenin ikinci/yabancı dil olarak öğretimi sürecinde yaşanan en önemli sorunlardan bir diğeri ana dili Türkçe olanlara yönelik olarak hazırlanan öğretim materyallerinin kullanılmasıdır. Oysa Türkçenin ana dili olarak öğretimi ile ikinci/yabancı dil olarak öğretimi arasında içerik, konu sıralaması, öğretim yöntem ve teknikleri bağlamında farklılıklar olduğu öğretmenlerin çoğunluğu tarafından dile getirilmiştir. Ayrıca hedef kitlenin ihtiyaçları bağlamında hazırlanmış, okul dışında bireysel öğrenmeyi teşvik edecek öğretim materyallerinin azlığı da dikkat çekilen konular arasındadır.

Tablo 5'e bakıldığında, öğrencilerin sınıflara yerleştirilmesi ile ilgili yaşanan sorunların başında sınıfların kalabalık olması gelmektedir. Öğretmenler bu sorunla iki şekilde karşılaştıklarını; ya hâlihazırda kalabalık olan Türk öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıflara Suriyeli öğrencilerin yerleştirilmesi ya da sınıflara yerleştirilen Suriyeli öğrencilerle sınıfların kalabalıklaştığını belirtmişlerdir. Bazı öğretmenler ise sınıflardaki Suriyeli öğrenci sayısının Türk öğrencilerden fazla olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durumun bir sonucu olarak eğitimde fırsat eşitliğinin ortadan kalktığı belirtilen görüşler arasındadır. Bazı öğretmenler, sınıflara yerleştirilmeden önce Suriyelilere yönelik

bir seviye belirleme sınavının yapılmadığını; öğrencilerin seviyeye göre değil yaşa göre öğretim kademelerine yerleştirildiğini belirtmiştir. Bu durumun, Türkler ve Suriyeliler arasında yaşı daha büyük olan Suriyeli öğrenciler lehine yarışma ve sınıf içi etkinliklerde haksız rekabete yol açtığı ifade edilmiştir. Suriyeli ve Türk öğrencilerin ortak öğrenim gördüğü kalabalık sınıflarda sayıca diğer gruptan az olan öğrencilerin başarı ve motivasyonunun düştüğü öğretmenlerin dikkat çektiği bir başka sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dersliklerin yapısı ve fiziksel koşullarla ilgili olarak bazı okullarda dersliklerin yeterli büyüklükte olmadığı sorununa değinilmiştir. Özellikle Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı Güneydoğu Anadolu bölgesinde yer alan illerde, okul binalarına ya da halk eğitim merkezlerine ek olarak inşa edilen konteyner tipi yapılarda fiziksel koşulların yeterince iyi olmadığı da dikkat çekilen sorunlar arasındadır.

3. Hafta sonu/hafta içi destekleyici kurslarla seviyelere göre ayrılmış (sadece Suriyeli öğrencilerin bulunduğu) sınıflarda Türkçe öğretilmesini nasıl değerlendirirsiniz?

Suriyeli öğrencilere yönelik destekleyici kursların yaşanan sorunların çözümüne etkisi çalışmanın üçüncü araştırma sorusu kapsamında incelenmiş, öğretmenlerin bu konu hakkındaki görüşleri Tablo 6'da aktarılmıştır.

Tablo 6: Hafta sonu/hafta içi destekleyici kurslarla Suriyeli öğrencilere Türkçe öğretimi

Ana Tema	Alt Tema	*f*	%
Evet	Eşitlik	33	39.8
	Destekleyici kurslar	16	19.3
	Uyum	15	18.1
	Müfredat takibi	9	10.8
	Kaygı	7	8.4
	Amaçlar	3	3.6
Hayır	İletişim ve etkileşim eksikliği	5	41.7
	Ana dili kullanımı	5	41.7
	Devamsızlık	2	16.7

Tablo 6'daki sonuçlar incelendiğinde, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun hafta sonu/hafta içi destekleyici kurslarla Suriyeli öğrencilere seviyelerine uygun sınıflarda Türkçe öğretilmesini olumlu ve gerekli olarak değerlendirdiği anlaşılmaktadır. Hedef kitlenin özellikleri ve seviyeleri birbirine yakın olduğunda öğrenmenin kolaylaşacağını ifade eden öğretmenler, bu durumun akran öğrenmesini de teşvik edeceğini belirtmişlerdir. Bilgiyi eşit düzeyde anlamlandıramayan öğrencilerin bulunduğu bir sınıfta dersin akışının da bozulacağı, ayrıca dil yetersizliklerinin diğer alan derslerindeki başarıyı da olumsuz etkileyeceği öğretmenlerin dikkat çektiği konular arasındadır. Konu ile ilgili görüşler, Suriyeli öğrencilere yönelik olarak hafta sonu/hafta içi düzenlenecek olan bu kursların mevcut derslere ek olarak destekleyici eğitim bağlamında verilmesi gerektiği yönündedir.

Hafta sonu/hafta içi destekleyici kurslarla verilecek olan Türkçe eğitiminin Suriyeli ve Türk öğrenciler arasındaki uyum sorununa da çözüm getireceği düşünülmektedir. Öğretmenler, özellikle okuma-yazma eğitimlerinin ve dilin yanı sıra kültür eğitiminin de bu kursların kapsamına dâhil edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Hafta sonu ve hafta içi iki ayrı grup halinde açılacak kursların özellikle yaşça büyük olan ve bir işte çalışan öğrenciler için bir fırsat olacağının altını çizen öğretmenler böyle bir uygulama ile öğrencilerin derse devamsızlık sorununun da çözüleceği görüşündedirler.

Sınıflarında Türkçe seviyesi düşük olan veya hiç Türkçe bilmeyen Suriyeli öğrenciler bulunan öğretmenlerin dile getirdiği güncel sorunlardan biri de mevcut müfredatın gerisinde kalmalarıdır. Bu sorunun en önemli nedeni olarak da Suriyeli öğrencilere ayırdıkları zamanı gösteren

öğretmenler, destekleyici kurslarla Suriyeli ve Türk öğrenciler arasındaki uçurumun kapanacağını ve ders süresini daha verimli kullanabileceklerini ifade etmişlerdir. Türkçe yeterliği artan Suriyeli öğrencilerin dil kaygısının azalması sonucu derse katılımlarının artacağı düşünülmektedir. Ayrıca Suriyelilerin dil öğrenme amaçlarının farklılaşabildiği; bazı Suriyeli öğrencilerin iş bulabilmek, bazılarının Türkiye'de eğitime devam edebilmek, bazılarının ise ailesinin ihtiyaçlarını karşılayabilmek gibi amaçlar doğrultusunda Türkçe öğrendiği de öğretmenlerin paylaştığı görüşler arasındadır. Bu yüzden kurslarda verilecek eğitimlerin kapsamı ile ilgili olarak, amaca yönelik Türkçe eğitimi verilmesinin daha yararlı olacağı ifade edilmiştir.

Öte yandan, hafta sonu/hafta içi destekleyici kurslarla sadece Suriyeli öğrencilerin bulunduğu sınıflarda Türkçe öğretilmesinin uygun olmayacağı yönünde görüşler olduğu da göze çarpmaktadır. Sadece öğretmenin ana dili konuşuru olduğu bir ortamda hedef dilde yeterli iletişim ve etkileşimin gerçekleşemeyeceği, bu durumun da hedef dilin ve kültürün öğrenilmesi sürecini yavaşlatacağı düşünülmektedir. Konu ile ilgili karşıt görüş bildiren öğretmenlerden bazıları ise Suriyeli öğrencilerin sayıca kalabalık oldukları sınıflarda iletişim dili olarak çoğunlukla Arapçayı tercih ettiğini vurgulamışlardır. Bu yüzden sadece Suriyelilerin olduğu bir ortamda hedef dilin kullanımı konusunda öğretmenlerin sorun yaşayabileceği belirtilmiştir. Bazı öğretmenlerin dile getirdiği diğer bir konu ise öğrencilerin derse katılımları ile ilgili yaşanan sorunlardır. Özellikle bir işte çalışan Suriyeli öğrencilerin hafta içi akşam saatlerindeki derslere sık sık devamsızlık yaptığı, destekleyici kursların planlaması yapılırken bu durumun göz önünde bulundurulmasının yararlı olacağı ifade edilmiştir.

Sonuçlar

Sayıları 700 bine yaklaşan Suriyeli öğrenciler Türk Millî Eğitim sistemine dâhil olarak eğitim/öğretim görmektedirler. Söz konusu rakamlar bugün birçok ülkedeki öğrenci sayısından daha fazladır. Dolayısıyla bu noktada birtakım sorunlarla karşılaşılması olağandır. Özellikle Suriyeli mültecilerin/göçmenlerin kendi ülkelerine dönüşü ile ilgili belirsizlik sebebiyle ilk zamanlarda geçici çözümler bulunmuştur. Ancak ilerleyen zamanlarda kalıcı çözümler bulunması gerektiği anlaşılmıştır. Bu çerçevede Millî Eğitim Bakanlığının ürettiği çözümlerin işlerliğinin sahadaki en önemli muhatabı öğretmenlerdir. Öğretmenlerin konunun birinci dereceden muhatabı olması sebebiyle ortaya çıkan sorunların tespit edilmesinde ve tanımlanmasındaki rolleri oldukça önemlidir.

Alanla ilgili yapılan çalışmalar dikkatle incelenmiştir. Bu kapsamda, Suriyeli öğrencilerin eğitim alanında yaşadıkları sorunlar ile ilgili çalışmalar ve mevcut araştırma sonuçlarının büyük ölçüde benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Mevcut araştırmaya göre sorunlar belli başlıklar altında toplanmaktadır. Türkçe öğretimi/öğrenimi ile ilgili sorunlar üst başlık olarak değerlendirildiğinde; öğretmen yeterlilikleri, ders programı eksikliği, ders materyallerinin eksikliği ve niteliği, hizmet içi eğitimlerdeki sorunlar alt başlık olarak sıralanabilir. İkinci önemli sorun öğrencilerin okula kayıt, devam ve uyumu ile ilgili yaşanmaktadır. Bu sorunla ilgili olarak öğrencilerin davranış bozukluğu önemli bir alt başlık olarak ele alınmak durumundadır. Üçüncü sorun alanı olarak okul-aile ve öğretmen-aile arasında sağlıklı yürütülemeyen ilişki gelmektedir. Özellikle dil engelinin bu alandaki sorunun kaynağı olduğu söylenebilir. Dördüncü sorun olarak da okullarda ve sınıflarda görülen fiziksel sınırlılıklar belirtilmektedir.

Çalışma kapsamında öğretmenlerden sorunları önem ve öncelik sırasına göre değerlendirmeleri istenmiştir. Burada ortaya çıkan sonuçlar oldukça dikkat çekicidir. Suriyelilere eğitim veren öğretmenler, öğretmen yeterlilikleri ile ilgili durumu en öncelikli sorun olarak değerlendirmektedirler. Bunu ders programının olmaması, ders materyallerinin eksikliği ve niteliği alanında yaşanan sıkıntılar takip etmektedir. Akabinde öğrencilerin sınıflara yerleştirilmesi ile ilgili yaşanan sorunlar ve sınıfların fiziksel imkânlarındaki yetersizlikler söz konusu sorunları izlemektedir.

Öğretmenlerin önem ve öncelik sırasına göre ifade ettikleri bu problemler, çözüm konusunda da aynı sıralamanın takip edilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Özellikle öğretmen yeterlilikleri, ders programı ve ders materyalleri konusunda yaşanan sorunlar eğitim/öğretimin temel sorunlarıdır. Dolayısıyla bu noktadaki sorunları çözmeden ilerleme kaydetmek mümkün değildir.

Çalışmada ortaya çıkan en önemli sonuçlardan biri önceki yıllarda yaşanan sorunların bugün de varlığını sürdürmesidir. Her ne kadar çözüm için birtakım adımlar atılıyor olsa da özellikle Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenimi konusundaki sorunlar devam etmektedir. Bu öğrencilerin Türkçe öğrenmesi birçok sorunun çözümü için de anahtar rol oynamaktadır. Dolayısıyla dil öğrenimi en köklü sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Suriyeli öğrencilerin ilk olarak eğitim sistemine sağlıklı bir şekilde entegre edilmeleri gerekmektedir. Bu durum ilerleyen dönemlerde de topluma uyumu kolaylaştıracaktır. Bu sebeple dil engelinin ortadan kaldırılması gerekliliği ortadadır. Sorun bu kapsamda değerlendirildiğinde, öğrencilerin Türkçe öğrenebilmeleri için sağlıklı bir öğrenme ortamı ve zemini oluşturulmalıdır. Bu bağlamda yapılan alan taraması da, en önemli sorunun Türkçe öğretimi/öğrenimi ile ilgili olduğunu ortaya koymaktadır. Esasen 2011 yılından bu yana süregelen durumun çözümü konusunda benzer eksiklikler büyük ölçüde devam etmektedir. Araştırma bulgularında da görüldüğü üzere, Türkçe öğrenimi konusundaki sorunlar günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Öğrencilerin sınıflara yerleştirilmeden önce bir hazırlık sınıfına tabi tutulmamaları ve sınıflara yerleştirilmelerinde belli ölçütlerin olmaması en önemli sorunların başındadır. Bu açıdan öğretmenlerin birçoğu, öğrencilerin Türkçe seviyeleri ile ilgili sınav yapılmamasını önemli bir eksiklik olarak görmektedir. Yapılan sınavlarda ise nitelik açısından sorunlar olduğu ifade edilmektedir. Öğrencilerin yaşadıkları uyum sorunları da Türkçe öğrenmelerini zorlaştıran diğer sorunlar arasında gösterilmektedir. Uyum sorunlarının altında çocukların yaşadıkları savaşın etkilerinin yanı sıra kültürel farklılıkların da etkisi bulunduğu söylenebilir.

Suriyeli öğrencilere eğitim verecek/veren öğretmenlerin yeterlilikleri ve nitelikleri öğrenme sürecini olumlu yönde etkilemektedir. Ancak çalışmada öğretmen yeterlilikleriyle ilgili önemli eksiklikler olduğu belirtilmektedir. Çalışmanın dikkat çeken sonuçlarından biri de, öğretmenlerin niteliğine dair eksiklik söyleminin sıklıkla ifade edilmiş olmasıdır. Çok sayıda öğretmen, öğretmenlerin yeterliliği ile ilgili sorunu ilk sıralarda vurgulamışlardır. Birçok öğretmenin benzer şekilde öğretmen yeterliliğine dikkat çekmesi, bu alanda yaşanan ciddi bir olumsuzluğa işaret etmektedir. Bu açıdan, Suriyeli öğrencilerin yaşadığı sorunlarla ilgili yapılacak çalışmalarda öğretmen yeterliliğine dair çözüm önerilerinin öncelikli olarak ele alınması gerekliliği ortadadır. Dolayısıyla hizmet içi eğitim kursları daha işlevsel ve (y)etkin şekilde düzenlenmelidir. Bu durumla ilgili alanda yapılan diğer çalışmalarda da eksiklik yaşandığının belirtilmesi konunun ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Türkçeyi ikinci/yabancı dil olarak öğretme eğitimi almamış öğretmenlerin niteliğinin arttırılması kısa vadede ancak nitelikli ve işlevsel hazırlanmış hizmet içi eğitim kursları ile mümkündür.

Öğretmen yeterlilikleri ile ilgili sorunların yanı sıra mevcut öğretim programı ve ders materyalleri konusunda yaşanan sıkıntılar da dikkat çekici boyuttadır. Özellikle Suriyeli öğrenciler için hazırlanmış bir Türkçe programının olmaması büyük bir eksikliktir. Diğer taraftan ders kitaplarının öğrencilerin ihtiyaçlarına ve amaçlarına göre hazırlanmadığı belirtilmektedir. Buradan hareketle ihtiyaca ve amaca uygun hazırlanacak bir programa ve nitelikli ders malzemelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Ders programı ve ders malzemesi konusunda yaşanan sorunların işlevsel bir şekilde çözümü önemli bir boşluğu dolduracaktır.

Çalışmanın önemli sonuçlarından bir diğeri de Türk öğrenciler ve yeterli düzeyde Türkçe bilmeyen Suriyeli öğrencilerin aynı sınıflarda eğitim alması sonucu ortaya çıkan sorunlardır. Türk öğrenciler ve Türkçe düzeyi yeterli olmayan Suriyeli öğrenciler aynı sınıfta bulunmakta ve öğretmenler dersi hangi gruba göre işleyeceği konusunda zaman zaman kararsızlık yaşamaktadırlar. Öğretmenler bir taraftan müfredattaki konuyu işlerken öte yandan kendisini anlamayan Suriyeli

öğrencilere Türkçe öğretmeye ve konuyu anlatmaya çalışmaktadır. Dolayısıyla her iki öğrenci grubu açısından da bir fırsat eşitsizliği durumu ortaya çıkmaktadır. Kalabalık sınıflarda ise durum çok daha zordur ve ders işlenmesi oldukça güç bir hâle gelebilmektedir.

Çalışmada ortaya çıkan sorunların başında Türkçenin yeterince öğretilemediği ifade edilmiştir. Öğretmenler bu durumun hafta içi veya hafta sonu takviye kurslarla giderilebileceğini; sadece Suriyeli öğrencilerin bulunduğu, seviyelere göre ayrılmış sınıflarda yapılacak Türkçe derslerle öğrencilerin Türkçeyi istenilen düzeyde öğrenebileceği ifade etmişlerdir. Böylece Suriyeli öğrencilerin devam ettikleri sınıflara uyum sağlayabilecekleri vurgulanmaktadır. Dolayısıyla öğretmenler de müfredattaki konuları zamanında işleyebilecek ve hiçbir öğrenci müfredat açısından geride kalmayacaktır.

Millî Eğitim Bakanlığı 2019-2020 öğretim yılında bütün Suriyeli öğrencilerin Bakanlığa bağlı okullarda eğitim alması için önemli adımlar atmıştır. Bu kapsamda Suriyeli öğrencilere Türkçe öğretimi ile ilgili hazırlık sınıfları oluşturulması yönünde kararlar alınmıştır. Söz konusu uygulama yeni başladığı için kapsamlı bir değerlendirme yapmak mümkün değildir. Ancak bu adımlar olumlu gelişmeler olarak değerlendirilmektedir. Çalışmada ortaya çıkan sonuçlardan biri de bu yöndedir. Yani öğretmenler, öğrencilerin doğrudan sınıflara alınması yerine bir hazırlık eğitimine tabi tutulmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu yıl ve önümüzdeki yıllarda elde edilecek sonuçlar, Suriyeli öğrencilerin eğitimi ile ilgili sorunlara bulunan çözümlerin işe yarar olup olmadığı konusunda önemli veriler sunacaktır. Bu çerçevede yapılacak akademik çalışmalar alandaki sorunlara ışık tutması bakımından oldukça değerlidir.

Kaynakça

Abay, A. & Güllüpınar, F. (2020). Suriyeli çocukların eğitim ve uyum sorunlarının değerlendirilmesi: Kızıltepe örneği. *Muhakeme Dergisi, 3*(1), 37-60.

Alyılmaz, S. (2018). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde hedef kitlenin/"öğrenen"in önemi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 7*(4), 2452-2463.

Ary, D., Jacobs, L. C., Irvine, C. K. S. ve Walker, D. (2014). *Introduction to research in education.* Cengage Learning.

Babbie, E. R. (2017). *The Basics of Social Research* (7 ed.). Cengage Learning.

Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi. (1951). Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme, 10898, 5.9.1961. Erişim Adresi: http://www.danistay.gov.tr/upload/multecilerin_hukuki_durumuna_dair_sozlesme.pdf

Bulut, S., Soysal, Ö. K. & Gülçiçek, D. (2018). Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğretmeni olmak: Suriyeli öğrencilerin eğitiminde karşılaşılan sorunlar. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi, 7*(2), 1210-1238.

Çoban Sural, Ü. & Gürel Arı, T. (2017). Göçmen çocuklara Türkçe eğitimi veren öğretmenlerin aldıkları hizmet içi eğitimin değerlendirilmesi. *International Journal of Languages' Education and Teaching, 5*(4), 996-1009.

Erdem, C. (2017). Sınıfında mülteci öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları öğretimsel sorunlar ve çözüme dair önerileri. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi, 1*(1), 26-42.

Göçmenler, H. & Türker, M. S. (2020). Mülteci öğrencilere Türkçeyi ikinci dil olarak öğreten öğretmenlerin öz yeterlik algıları. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yeni Yönelimler 2 -New Trends in Teaching Turkish as a Foreign Language 2.

International Organization for Migration (IOM). (2009). Göç terimleri sözlüğü. Erişim adresi: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf

İşigüzel, B. & Baldık, Y. (2019). Göçmen toplulukların eğitim sistemine katılımı sürecinde uygulanan eğitim ve dil politikalarının incelenmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 9*(2), 487-503.

Karaağaç, F. C. & Güvenç, H. (2019). Resmi ilkokullara devam eden Suriyeli mülteci öğrencilerin eğitim sorunları. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 11*(18), 530-568.

Küçüksüleymanoğlu, R. & Kurt, A. (2020). Suriyeli öğrenciler için gönderilen öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri: Bursa örneği. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (39), 24-45.

Levent, F. & Çayak, S. (2017). Türkiye'deki Suriyeli öğrencilerin eğiti-mine yönelik okul yöneticilerinin görüşleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 14-1*(27), 21-46.

Milli Eğitim Bakanlığı (2017). Geçici koruma statüsündeki bireylere yönelik rehberlik hizmetleri kılavuz kitabı. Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Erişim adresi: https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/05142850_rehberlik_hizmetler_kilavuzu.pdf

Moralı, G. (2018). Suriyeli mülteci çocuklara Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde karşılaşılan sorunlar. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 8*(15), 1426-1449.

O'shea, B., Hodes, M., Down, G. & Bramley, J. (2000). A school-based mental health service for refugee children. *Clinical Child Psychology and Psychiatry, 5*(2), 189-201.

Sarıtaş, E., Şahin, Ü. & Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25*(1), 208-229.

TBMM Alt Komisyon Raporu. (2018). Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Mülteci Hakları Alt Komisyonu, Göç ve Uyum Raporu: Uluslararası Koruma, Geçici Koruma, Suriyeli Sığınmacılar. 26. 2018. Erişim adresi: https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2018/goc_ve_uyum_raporu.pdf

TBMM Kamu Denetçiliği Kurumu. (2018). Türkiye'deki Suriyeliler Özel Rapor. Erişim adresi: https://www.ombudsman.gov.tr/suriyeliler/files/basic-html/page133.html

Türker, M. S. & Göçmenler, H. (2020). Okul çağındakı Suriyeli mülteci öğrencilerin yaşadığı sorunların dil öğrenimi bağlamında değerlendirilmesi. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yeni Yönelimler 2 -New Trends in Teaching Turkish as a Foreign Language 2.

United Nations High Commissioner for Refugee (UNHCR). (1994). Refugee Children: Guidelines on Protection and Care. Geneva, Switzerland: United Nations Refugee Agency.

United Nations High Commissioner for Refugee (UNHCR). (2019). Global Trends, Forced Displacement in 2019. Geneva, Switzerland: United Nations Refugee Agency.

Yenilmez, K. & Çöplü, F. (2019). Göçmen öğrencilerin eğitiminde öğretmenlerin karşılaştığı zorluklar. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 8*(3), 26-36.